

THE PROBLEM OF FORMATION OF A HAPPY STUDENT'S PERSONALITY IN CONDITIONS OF THE INFORMATION SOCIETY

MALETSKA Olesia

In Happiness And Contemporary Society : Conference Proceedings Volume (Lviv, March, 20-21, 2020). Lviv: SPOLOM, 2020. P. 158-161.

ISBN 978-966-919-593-7

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЩАСЛИВОЇ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

МАЛЕЦЬКА Олеся

// Щастя та сучасне суспільство : збірник матеріалів міжнародної наукової конференції (Львів, 20-21 березня 2020 р.). – Львів: СПОЛОМ, 2020. – С. 158-161.

ISBN 978-966-919-593-7

MALETSKA Olesia

PhD student in Psychology

Institute of Social and Political Psychology of the National Academy of Sciences of
Ukraine (Kyiv, Ukraine)

**THE PROBLEM OF FORMATION OF A HAPPY STUDENT'S PERSONALITY
IN CONDITIONS OF THE INFORMATION SOCIETY**

МАЛЕЦЬКА Олеся

здобувач наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності «Психологія»
Інститут соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних
наук України (Київ, Україна)

**ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЩАСЛИВОЇ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ В
УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА**

The concepts of happiness, well-being, their role as a point of reference of human life, measuring the perception of the world, hierarchy of values and goals, building patterns of behavior and interaction with others are considered. Foreign experience of introducing happiness training courses that emphasize self-knowledge and reflection, enhancing emotional literacy, learning to differentiate behaviors, use consequential thinking, include intrinsic motivation, practice optimism, develop one's own abilities; this experience can be useful in the context of education reform in Ukraine. The need to adapt to the complex and unpredictable innovative information environment is identified as a necessary factor for achieving happiness and subjective well-being. The principles of interaction of students with the information environment are offered: information hygiene, creativity, criticality, example of an adult, availability of instructions and rules.

Сучасний стан розвитку суспільства можна охарактеризувати як складний, стрімкий, непередбачуваний та часто некерований. Глобалізація, інформатизація та четверта промислова революція перевертають світ, до якого ми звикли, і створюють невідомі досі виклики для людства. Сучасна особистість має бути психологічно готовою до такого життя – постійно вчитися, швидко адаптуватися до змін, взаємодіяти з машинами та орієнтуватися у інформаційних звалищах. Однак, незалежно від зовнішніх умов, для людини залишається актуальною внутрішня потреба – бути щасливою. І ця потреба, а також способи її задоволення будуть різними на кожному віковому етапі розвитку людини.

Феномен щастя ґрунтовно досліджувався починаючи з роботи Майкла Аргайла «Психологія щастя» у 1987 році, щастя розглядалось як переживання загальної задоволеності своїм життям, загальної рефлексивної оцінки свого буття у минулому і сьогодні, наявності та інтенсивності у ньому позитивних емоцій [2, с. 59]. Щастя досліджували в своїх роботах І.Галецька, І.Горбаль, Г.М. Лактіонова, Є.Б.Лактіонова, М.Г.Матюшина, Т.М.Титаренко, М.Н.Чепурних. Підходи до визначення та досягнення суб'єктивного та психологічного благополуччя розглядали О.В.Гуляєва, О.Є.Поліванова, Г.С.Хафізова, Л.М.Яворовська. Особливостям переживання та досягнення щастя школярами міститься у роботах Н.Б.Бончука, Л.А.Варави, М.Є.Ісаєвої, Н.В.Єзерської, Т.Ю.Уварової. Багатьма авторами відмічається схожість понять щастя та психологічного або суб'єктивного

благополуччя особистості. Визначаючи сутність психологічного благополуччя особистості, перш за все йдеться мова про власне сприймання себе й свого життя, задоволеності цим процесом.

Важливість дослідження людського щастя пояснюється тим, що воно постає точкою відліку життєтворення людини, оскільки від індивідуального розуміння щастя залежить сприйняття світу, ієрархія цінностей та цілей, і, відповідно, побудова моделей поведінки та взаємодії з оточуючими. Щастя оцінюють на основі якості життя як рівня задоволеності духовних, інтелектуальних, культурних, естетичних та інших потреб людини. Починаючи з кінця ХХ століття, почала формуватись теза про духовне, соціальне та культурне збагачення на противагу споживанню та задоволенню потреб. Поступово, категорія щастя розширювалась та набувала все більш значущої ролі, що підтверджується введенням у 2006 році Генеральною Ассамблеєю ООН Індексу щастя (The Happy Planet Index)[5].

Дослідники щастя пропонують різні моделі його досягнення, однак незалежно від пропонованого переліку чинників формування щасливої особистості, всі вони доходять висновку, що необхідною умовою щастя є активна позиція людини-творця себе як щасливої особистості. Таким чином, можна говорити про подвійну природу цього явища – як стану само сприйняття та як процесу свого життєконструювання.

Проблемним постає питання, чи можна навчити людину з дитинства бути щасливою, і яким чином впливати на цей процес. Науці відомо, що поміж іншими компонентами, щастя має генетичну складову, отже кожна людина є в певній мірі більше або менше схильна до переживання щастя від народження[1]. Однак, приділяючи увагу соціально-культурному середовищу, формуючи когнітивно-поведінкові патерни, можна навчати дитину бути щасливою – й у цьому процесі зазвичай не йде мови про «уроки щастя», а робиться акцент на самопізнання й рефлексію, підвищуючи емоційну грамотність, навчаючи розрізняти моделі поведінки, використовувати консеквенціальне мислення, включати внутрішню мотивацію, практикувати оптимізм, розвивати власні здібності. Щорічний Глобальний звіт політики щастя та благополуччя (Global Happiness and Well-being Policy Report) містить розділ, присвячений позитивній освіті. До мірил щастя у даному звіті відносять здоров'я, відсутність тривоги, депресії; авторами підкреслюється важливість формування парадигми позитивної освіти, яка поряд із академічними знаннями вчить навичкам благополуччя[6]. Багато країн вже активно впроваджують навчання щастю у свою практику – курс про щастя був введений у Гарвардському університеті, у Кембріджі (розроблений на основі позитивної психології М.Селігмана, де учнів вчать стежити за своїм здоров'ям та бути вдячними життю), у гімназії Гейдельберга в Німеччині підлітків навчають духовному благополуччю, розрізняти суб'єктивні уявлення про ідеал та реальність, учні мають змогу програвати сцени з життя та здобувати таким чином конкретний практичний досвід. У Каліфорнії є предмет «Самопізнання», що допомагає гармонійному розвитку особистості[3].

Зазначимо результати дослідження Т.М.Титаренко, які визначають основні вектори роботи над особистістю на шляху до формування щасливої та благополучної особистості. Це підвищення самоприйняття, комунікативної компетентності, самореалізованості і цілісності. Конкретизувати їх можна у розвиток власної рефлексивності, формування звички до самоспостереження,

осмислення власного ставлення до змінюваних життєвих обставин, увагу до внутрішніх суперечностей; розвиток емпатійності, чуйності до переживань тих людей, з ким нас зводить доля; формування поступливості, здатності до компромісів заради взаєморозуміння і співробітництва; розгортання внутрішнього потенціалу, віднайдення власного призначення; активізація уваги до власних зацікавлень, здатностей, щоденна стимуляція креативності і віри у власні сили; робота над життєстійкістю, здатністю сприймати випробування як стимул для зростання[4]. Як видно, ці вектори багато в чому повторюють орієнтири виховання щасливої особистості, які культивують за кордоном.

В Україні основним завданням загальної середньої освіти є інтелектуальний, соціальний і фізичний розвиток особистості, що постає основою для подальшої освіти і трудової діяльності. Компетентнісний підхід, який впроваджується в практику з реформою Нової української школи, ставить на перше місце школяра (дитиноцентризм) як усебічну особистість з індивідуальними особливостями, і більше уваги приділяє її моральним якостям, здатності мислити критично та змінювати навколишній світ. В таких умовах, на нашу думку, навчання дитини щастю повинно посідати важливе місце серед навчальних компетентностей, а суб'єктивне благополуччя може стати критерієм оцінювання стану школяра, його комфорту та адаптованості на кожному навчальному етапі.

Виховання у дитини уміння бути щасливою неможливе без адаптації її до умов середовища, в якому вона живе та надання їй правил безпечної життєдіяльності. Вважаємо за необхідне визначити основні засади, на яких має будуватися взаємодія дитини з інформаційним середовищем: інформаційна гігієна, творчість, критичність, приклад дорослого, наявність інструкцій та правил.

Необхідність інформаційної гігієни пов'язана з обсягом інформації, з яким щоденно стикається людина, та до якого вона морально та фізично не готова. Дитина не може самостійно обмежувати інформаційне споживання та обирати для себе як тип інформації, так і інформаційний носій, і від того, що саме запропонують дорослі, залежатимуть її лояльність та наступні вибори (телефон або книга, відеоігри або гурток тощо).

Творчий підхід у взаємодії з інформаційним середовищем повинен змінювати позицію користувача від споживача до активного учасника і творця контенту. Для сучасної дитини гаджети – невід'ємна складова життя, і, не зважаючи на ризики, які вона створює, більш ефективною буде надання дитині можливості використовувати її як інструмент для творчості та саморозвитку. Дорослі разом із дітьми можуть залучитися до знайомства з тими можливостями, які пропонують інноваційні технології, та разом генерувати ідеї по впровадженню їх у життя і навчання.

Критичність – важлива навичка, якій людина вчиться усе своє життя, однак її засади слід закладати саме у дитинстві, адже сприймання світу дітьми є менш критичним. Важливо формувати розуміння, що не кожна інформація може бути достовірною, а користуватися Інтернетом слід з обережністю. Діти, які народилися у світі Інтернету, сприймають його як норму та лояльні до цього середовища, він скоріше стане для них помічником і другом, аніж джерелом загрози і небезпек, тому роль дорослого у цьому процесі полягає у поступовому знайомстві дитини з ризиками Інтернету та технологічного світу.

Надзвичайно важливим у роботі зі школярами будь-якої вікової категорії буде власний приклад. Діти охоче включаться в суспільну діяльність,

запозичуватимуть досвід і звички свого оточення, тому надмірне захоплення мережею дорослих сформує аналогічне ставлення і й дітей.

Інструкції та правила безпеки потрібні дитині для орієнтування у оточуючому її світі. Так саме як дитину вчать переходити дорогу або користуватись велосипедом, їх потрібні правила роботи з інформацією. Якщо раніше учні під час навчання отримували конкретні знання від вчителів, з підручників та книг, сучасний світ призводить до того, що завдяки Інтернету школярі можуть отримати суперечливі або неточні дані з різноманітних джерел, і тільки дорослий може пояснити дитині, як працювати з мережею та інформацією у ній.

Зазначимо результати досить відомого дослідження щодо позиції жителів Силіконової долини по відношенню до виховання своїх дітей, серед яких чимало розробників інноваційних інформаційних технологій. Батьки не купляють дітям власних мобільних телефонів, вдома заборонені відеоігри, дорослі залишають телефони, переступаючи поріг будинку, та не використовують вдома телевізор. У багатьох родинах започатковано чіткі правила використання екранних медіа, обмежуючи їх тривалість, нормуючи час використання (наприклад, не пізніше 22.00), та забороняючи використовувати їх під час спілкування, у дитячий кімнати або при споживанні їжі. Дітям забороняється мати власні профілі у соціальних мережах. Таких принципів дотримувались і такі відомі особистості як Білл Гейтс, Стів Джобс та Тім Кук[6]. Отже, ми бачимо, що самі розробники технологій ставляться до цих технологій з великою обережністю.

Дитина природно зацікавлена в отриманні знань, і завданням дорослого є спрямування цього процесу. Від того, наскільки дитина зможе оволодіти навичками взаємодії з інформаційним середовищем, залежатиме її розвиток, успішність, уміння отримувати задоволення від творення та безпека, а отже це допоможе закласти фундамент для благополуччя і здатності бути щасливою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галецька І. Людина перед лицем щастя: еудаймонія vs.гедонізм // Ewropeszczyc tworca cywilizacji, rozwoju i postepu. Materialy XIV Miedzynarodowej Konferencji PTU/ Warszawa: Wydawnictwo Polskiego Towarzystwa Uniwersalizmu. – 2012. – S. 39-43
2. Лактіонова Г. М. Щастя і сучасна освіта: інформація до роздумів / Г. М. Лактіонова // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. - 2014. - Вип. 2. - С. 58-68.
3. Рябова Н. М. Счастье как жизненная компетентность: где учат счастьем? / Н. М. Рябова // Вестник Костромского государственного университета. - Серия: Педагогика. Психология. Социокинетика. - 2013. - №4. – с. 25-27
4. Титаренко Т.М. Щастя,здоров'я,благополуччя. Досягнення недосяжного [Електронний ресурс] / Т.М. Титаренко // Ракурси психологічного благополуччя особистості. Тези доповідей на Всеукраїнському науково-практичному семінарі. – 2017. – Режим доступу: <https://www.academia.edu/>
Щастя_здоров'я_благополуччя_Досягнення_недосяжного
5. Чепурных М.Н. Теоретический анализ основных научных подходов к изучению феномена счастья / М.Н. Чепурных // Вестник РГГУ. Серия «Философия. Социология. Искусствоведение». - 2012. - №2 (82). – с. 222-230.
6. Seligman, M, &Adler, A. (2019). Positive Education 2019. In Global Happiness Council, Global Happiness and Well-being Policy Report 2019, 53-72. <http://www.happinesscouncil.org>
7. Weller C. Silicon Valley parents are raising their kids tech-free – and it should be a red flag. Feb 18, 2018. <https://www.businessinsider.com/silicon-valley-parents-raising-their-kids-tech-free-red-flag-2018-2>